

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Bibliotheca Scriptorvm Sacri Ordinis Cisterciensis Elogiis Plvrimorvm Maxime Illvstrivm Adornata

Visch, Charles de

Coloniæ Agrippinæ, 1656

E.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38433

& vniuersa Congregatio (an. 1626.) Reformatorem generalem.

Scripti in vniuersam Aristotelis Logicam: in Isagogem Porphyrij: in Physicam: & in Metaphysicam.

Varios quoque tractatus theologicos, teste Henricus, supra; qui tamen se horum titulos ignorare fateatur.

Dunensis cœnobij (alias S. Saluatoris) in Hybernia in Agro Kilkennyensi, Monachus anonymus, scripsit anno 1511: iussu Caroli Canenach Abbatis sui, *Annales Hybernicos*, quos continuauit vsque ad tempus suppressionis Monasteriorum in Hybernia. Iacobus Waræus, libro de Episcopatibus Lageniæ, & Monasteriis Cisterciensium in Hybernia, referente R. Patre Guardiano Recolletorum Hybernicorum Louanij.

Dunensis nostri cœnobij Religiosi varij anonymi, præclarissima olim scripta posteris suis reliquerunt, in omni plane scientia; ex quibus tamen si pleraque superiori sæculo perierint in vastatione Monasterij per Geusios & Hugonotos, non pauca tamen adhuc rabiem illorum euaserunt, quæ etiamnum in Bibliotheca nostra asseruantur, sed aliis scriptis anonymis ita permixta, vt discerni nequeant. Vide infra, verbo Ioannes de Wardo. Extat catalogus Bibliothecæ nostræ M. S. (à me anno 16:8 concinnatus) parte 1. Bibliothecæ Belgicæ M. S. anno 1641. publicatæ per Antonium Sanderum Canonicum Ipresensem, &c. Infulis, ex officina Tussani le Clercq.

Habeo & penes me alium adhuc catalogum eiusdem Bibliothecæ M. S. notabiliter auctiorẽ multorum codicum accessione, quem postea anno 1644. compilauit.

Quidam Dunensium nostrorum Anonymorum scripto reliquerat Libellum insignem *Spiritualium consolationum*, qui anno 1653. ex Autographo in lucem productus est sub hoc titulo *Sacrarum consolationum Pharmaca, ex præscriptione SS. Patrum*. Brugis, typis Alexandri Michiels

Vid. supra, verbo, *Benedictus de Bacquere*. Libellus idem mox in linguam Flandricam translatus per R. P. Ioannem van Blutterfrick, Carthusianum, impressus fuisse per eundem Impressorem, eodem anno.

Dunstanus, Ordinis Cistere. Scripsit *Sermones de Tempore*, qui solebant seruari in S. Martino Tornaci, & apud Minores Colonienfes. *Bunderius, in Indice libb. M. SS.* tit. D. n. 50. & 51.

E.

SANCTVS EAILREDYS, Abbas, vide supra, *Sailredus*, Littera A.

Eberardus (alio Ebrardus) Claravallensis Monachus, vna cum aliis duobus eiusdem cœnobij Monachis, & totidem nouitiis, *miracula quæ Sanctus Pater Bernardus Spira coram Conrado 3. Imperatore, & aliis in locis per Germaniam & Belgium edidit studiose collegit, atque Clericis Colonienfis Ecclesiæ dedicauit*. Huius operis initium est: *Dominis & amicis suis, Clericis Ecclesiæ Colonienfis, salutem dicunt fratres & amicorum, Ebrardus, Gerardus, Gaufridus, qualescunque Monachi; Philippus Leodiensis, Volhemarus Canstans. Ceterique tyrones spiritualis militia, &c.* Ita Seguinus in Bibliotheca, ex archiuis (vt ait) cœnobij Sanctimonialium Pontis Dominarum. Reuerendissimus verò Angelus Manriquez, tomo 2. *Annalium Cisterciensium* ad annum Domini 1153. cap. 11. num. 6. scribit, *miracula hæc à S. Bernardo patrata esse, dum crucem contra paganos prædicaret, atque in 3. libros digesta, quorum librorum solummodo 2. fuerit conscriptus ab hoc nostro Eberardo, cum 4. suis confratribus ad clericos Colonienfes; primum vero conscriptum esse à Philippo Claravallensi Monacho, ad Henricum Regis Galliæ Fratrem tunc (vt ait) Rhenensem Archiepiscopum: tertium denique, per quendam Godefridum Monachum, ad*

Hermannum Constantiæ urbis Episcopum. His consonat Miræus in chronico Cisterciensi, scribens, Libros hos extare in Monasterio Sacri portus, iuxta Melodunum. Item Henriquez in Fasciculo, parte 1. dist. 4. ubi omnes tres hos libros citat, sub nominibus iam recensitis.

Extant etiam priores hi duo libri, Tornaci in cœnobio S. Martini, Ord. S. Benedicti, cum hac tamen differentia, quod primus ibidem dicitur scriptus ad Henricum Fratrem Regis, tunc adhuc Clarævallensem novitium, adeoque diu antequam esset Rhemensis Archiepiscopus. Sed de hoc plura infra; verbo, *Philippus* 2. liber præfert epistolam ad Coloniensem Clerum, iam citatam (quam ad longum videre est apud Henriquez supra,) continetque miracula à Spira usque ad Leodium facta. Vide catalogum Bibliothecæ S. Martini, apud Sanderum supra. Cæterum, de miraculosa horum trium librorum conseruatione, historiam quandam lectu dignam narrat Manriquez loco iam citato.

Ebirbacense Monasterium religionis obseruantiam, opulentiam, ædificiorum splendore, & Magnatum Mausolæis celeberrimum, duobus miliaribus infra Moguntiam, haud longè à Rheno fluuio, situm est. *Huius Monasterij Religiosi anonymi, plures egregias & lucu dignissimas lucubrationes, in diuersis scientijs, posteris suis reliquerunt, quas scilicet non sine admiratione euolui, dum ibidem Lectorem agerem.* Vni eorum ibi attribuitur *Vita viri sanctissimi Eberardi, Monachi Ordinis Cisterciensis. Subdiaconi & Fundatoris Monasterij Sanctimonialium de Comeda, in Palatinatu inferiori.* Quam vitam apud me manuscriptam habeo, transcriptam ad antiquissimum exemplar eiusdem Monasterij Ebirbacensis, in pergamento exaratum, quod autographum esse iudicavi, dum illud vidi, & examinaui, publicaui autem vitam hanc anno 1655. Brugis typis Nicolai Breigelij.

Obiit B. Eberardus anno Domini 1191. pri-

diè Kal. Decembris; cuius cœsa (ob crebra quæ ad tumulum patrabantur miracula) postmodum eleuata fuerunt; nunc autem (vastato Monasterio de Comeda) translata quiescunt, & venerationi exponuntur in Hemmenrode, cœnobio Diocœsis Treuirensis, vt scribit Nicolaus Hæsius in Manipulo Hemmenrodensi, anno 1641. Coloniam impresso. Quamquam hic perperam pro *Comeda*, scripserit, *Comeda* Scripta est autem hæc vita paucis annis ab obitu viri sancti; quod ex eo probatur, quod author dicat se plura habuisse à personis quæ illum viderunt; imo & ei conuixerunt; nominatim Henrico Fratre eius Germano, & Aleide sorore eiusdem, tunc temporis adhuc superstiti, & Abbatissa cœnobij de Comeda. Cæterum, quod hic Author fuerit religiosus Ebirbacensis, & quidem Confessarius cœnobij de Comeda, traditionem Ebirbacensium non parum confirmant, i. quod sub finem; alloquens Moniales dicti cœnobij, voret illas, *suas Sorores & Filias in Christo dilectissimas*; vnde videtur argui, quod fuerit illarum Pater spiritualis, & ex professione Frater, Deinde, quia constat cœnobium hoc à prima fundatione semper subsisse visitationi Abbatum Ebirbacensium; probabilissimum est, Confessarium illum, seu, Patrem spiritualem, fuisse Ebirbacentem religiosum.

Ebro, 13. Abbas Monasterij Zyvetelensis, in Diocœsi Parauiensis (quod vulgo vocatur *Claravallis Austria*.) scripsit *Vitam Hadmari, Austriae Reguli, & dicti Monasterij Fundatoris.* Extat in eodem Monasterio, eiusque compendium publicauit Jongelinus, in notitiâ Monasteriorum Ordinis Cisterciensis, Libro 4. Porro, Ebro electus fuit Abbas anno 1273. Obiit verò, 1304.

Edilredus, vel Echelredus, Abbas cœnobij Wardenensis in Anglia, vir lectioni sacrarum Scripturarum, meditationi rerum cœlestium, & prædicationi verbi Dei impensè deditus;

nec

nec non Sanctissimi Patris Bernardi per omnia imitator fuit. Cuius in communibus colloquijs, sequebatur affabilitatem; in concionibus, mellifluam dulcedinem; in suavi stylo, delictiosam facundiam; in omnibus actionibus, mitem ac mansuetam spiritum; vt ex Pitæo, & alijs, refert Henriquez. Quædam ex scriptis eius confundi solent cum scriptis Ailredi Rlieuallensis, vt supra annotauimus; eiusdem tamen genuina opuscula sunt hæc:

Expositiones in quadam sacra scriptura loca, liber vnus.

De vinculo (seu vt alibi, de veritate) perfectionis, lib. 1. Extendisti Domine, sicut, &c.

Homilias in Sanctum Lucam, lib. 1. Cum in exordio narrationis, &c.

Conciones notabiles, lib. 1. Tempus est fratres charissimi, &c.

De 3. hominibus, lib. 1.

Epistolarum ad diuersos, lib. 1.

Scribitur & alcerica quædam scripisse. Vide Pitæum, & alios antiquiores Angliæ scriptores. Obijt in suo Wardeni cœnobio, circa annum Domini 1220. Hunc Trithemius vocat Adilredū. Thomas quoque V Valdenis (teste Pitæo) huius scriptoris mentionem faciens, varijs in locis, plurimum illum laudat, præsertim in concionibus, quas habuit coram Rege Henrico V. Hunc etiam habet Seguinus in suâ Bibliothecâ, sub nomine Adilredi.

Edmundus à Cruce, Clarævallis primum monachus, ac postea anno 1585, Archi-cœnobij Cisterciensis creatus Abbas, natione fuit Campanus, patriâ Trecentis, & Academiâ Parisiensis Doctor Theologus: vir sanè non minus singulari vitæ sanctimonîâ, quam sacræ Scripturæ exactâ cognitione conspicuus: eloquij tam Italici, quam Latini facundiâ potens; perindè carmine valens, & prosa, teste Seguinto in Bibliotheca sua Cisterciensiana. Vbi facietur quoque, se in hu-

manioribus litteris & artibus oratorijs, illum habuisse præceptorem. Ordinis gubernaculis admotus, nihil æquè cordi habuit, ac eundem, per vniuersum orbem, quoad posset, reformare, impetratis ad hoc litteris absolutissimis à Clemente Papa VIII. anno 1603. Hinc varias prouincias non sine magno labore, & euidentibus periculis, ipsemet peragrauit, in quibus saluberrimas leges statuit, quæ adhuc pluribus in locis in summa veneratione habentur. Verum cum visitatis Aragoniæ & Cataloniæ monasterijs, à congregationibus Castellæ & Lusitanæ contradictionem pateretur, Barchinone detentus, diem clausit extremum, 12 Kal. Septembris, anno 1604. ac Populeum translatus, ibidem sepulturæ traditus fuit. Scripserat autem antè obitum ad dictas Hispaniæ congregationes, Epistolas aliquot, doctrina, ac religionis zelo refertissimas, cum adiuncto Libello, quem Chartam Confraternitatis inscripsit: quæ omnia typis vulgari curauit.

Ediderat & antea quædam alia non contemnenda opuscula, ex quibus à Seguinto recensentur sequentia, hoc modo:

Anno Domini 1588. 1. die Decembris, apud urbem Matisconentem, coram Henrico Cæsarano, Summi Pontificis Sixti V. à latere legato, Orationem habuit multis rhetorum flosculis ornata. Edidit & Tractatum quendam de Officio diuino quotidie celebrando: carmine.

Item, Orationum diuersarum materiarum, lib. 1.

Epitaphia, aliasque diuersi generis carmina plurima, lib. 1.

Extant & infinita propemodum epistola, quas ad Pium V. Gregorium XIII. Sixtum V. Summos Pontifices; ad Cardinales, Episcopos, Abbates, Reges, Principes, aliasque personas scripsit. Hæc Seguintus: qui concludens, asserit eum præter hæc scripisse adhuc alia plura, quæ in lucem nondum prodierunt.

dierunt. Certè, extant impressæ (absque anno impressionis, & Typographi nomine *Orationes duæ elegantissimæ* quarum iam habuit Cistercij ad Abbates ibidem congregatos in capitulo generali. Cuius initium est: *Quod vniuerso nostro Cisterciensi Ordini &c. 2.* habita fuit ibidem, capitulo generali iam completo; quæ sic incipit, *diuina erga nos beneficentia &c.* Vtraque impressa est in 4. reperiturque hoc anno 1654. Bruxellis apud Carthusianos, vid. plura apud Ludouicum Iacob Carmelitam, lib. de Scriptoribus Cabilonenisibus.

S. Edmundus, cognomento *Richius*, natione Anglus, patre Edubardo Rich mercatore natus; matre vero Mabilia; iuuenis studiis applicatus, Oxonij humaniores litteras didicit. Indè Parisios missus, philosophicis studijs, linguæque Gallicæ sedulam operam dedit; quam linguam ita exactè didicit, vt frequenter gallicè concionaretur, & etiam quædam Gallicè scripserit. Postmodum Oxonium rediens, ibidem per sexennium integrum, philosophiam & mathematicam docuit; indeque denuò Parisios profectus, matris iam defunctæ, sibi que apparentis hortatu, ad theologiam transiens, tantum in ea profecit, vt intra paucos annos, in Parisiensi Academia, supremæ illius scientiæ Doctorali donatus laureâ, eandem etiam publicè, summa cum laude, per annos aliquot professus fuerit. Quo tempore, iucunda satis visione meruit honorari. Videbatur ei copiosus ignis in scholam suam illabi, atque indè 7. faculas extrahi: & sequenti die, Abbas quidam Cisterciensis Ordinis eò aduenit, & Lectione absoluta, 7. ex eius discipulis secum abduxit, qui omnes facti sunt Monachi in eius monasterio. Crescente virtutum & doctriinæ fama, non tulerunt diutius tanti viri absentiam. Henricus II. Anglorum Rex, Regni que Proceres, sed Ecclesiæ Sarisburiensis canonicatu honoratum in patriam reuo-

carunt, ac paulò post, anno scilicet 1134. ad Cantuariensem Archiepiscopalem cathedram prouehi curarunt, quantumuis etiam iniurum. Verum cum ob libertatis Ecclesiasticæ defensionem, graues mox inter ipsum & Regem difficultates oriri, inuidorumque malitia vindique se magis & magis circumueniri videret, ad eò vt etiam ipsum Cantuariense Canonicorum collegium se eidem opponeret; voluntarium complexus exilium (exemplo Prædecessorum) suorum, Sancti Thomæ. & Stephani Langtoni, Cantuariensium Episcoporum in Gallias migravit, & Pontigniacum se contulit, vbi allumpto habitu Cisterciensi, reliquum vitæ in lachrymis & suspirijs transegit. Paucis tamen ante obitum diebus, cum grauissimâ correptus infirmitate (de medicorum consilio, aëris mutationem suadentium) Soliacum, ordinis nostri Prioratum, adijisset, inualecente morbo, ibidè sanctissime obdormiuit in Domino anno 1242. Vndè corpus Pontigniacum relatum, magnis continuo cepit clarescere miraculis; quorum intuitu, Innocentius IV. eum Sanctorum numero adscripsit. 6. ab obitu anno. Festum eius colitur 16. Nouembris. Vide Molanum in Annotationibus ad Vluardi Martyrologium; & Henriquez in Menologio Cisterciensi, eodem die. *Corpus eius etiamnum, à tot seculis, integrum & incorruptum, & innumeris miraculis gloriosum, conseruatur Pontigniaci, vt diserte testatur Reuerendissimus Dominus Mattheus Abbas Pontigniacensis Modernus, S. Theol. Doctor, &c. Litteris suis ad me datis, 15. Decembris anni 1647. Compendium vitæ ipsius vid. apud Harpffeldium, cent. 13. cap. 7.*

Varias autem post se lucubraciones reliquit Sanctissimus Edmundus noster, ex quibus adhuc extant sequentes, referente Pitæo, lib. de Illustribus Angliæ scriptoribus:

Speculum Ecclesiæ. Opus hoc omnibus christianis est vtile, quod monachis Pontigniacensibus

bus dicauit. Incipit in nomine dulcissimi Domini &c. M. S. Cantabrigiæ & Oxoniæ in Bibliothecis publicis. Extrat & impressum in Bibliotheca Patrum, tom. 5. editionis 2.

Vide Bellarminum de scriptoribus.

De *Contemplanda Deitate*, lib. 1. Gallice. Quem librum postea latinum fecit Guilielmus Beufeu, Northamptonensis Carmelita. incip. *Videte ad quid*, &c.

Synodales Constitutiones variae, ex quibus apud Linvobodum, se legisse sequentes, scribit Ioannes Pitæus, supra:

De *Consuetudine*: Nullus rector, &c.

De *Temporibus ordinandorum*: Eos qui, &c.

De *Sacra unctione*: Panni christiales &c.

De *Officio Archipræsbyteri*: Item commoneant &c.

De *Tregua, & Pace*: Magna nobis, &c.

De *Voto, & voti redemptione*: Præcipimus, &c.

De *Religiosis domibus*: Quoniam religionum &c.

De *Celebratione missarum*: In celebratione missarum.

De *Baptismo, & eius effectu*: Baptisterium &c.

De *Custodia Eucharistiæ*: Fonres &c.

De *Ecclesijs adificandis*: si Rector Ecclesiæ.

De *dispensatione impuberum*: Ubi non est consentus &c.

De *accusationibus, inquisitionibus, & demuntiationibus*: sunt in quolibet &c.

De *Simonia*: Præterea venalitem &c.

De *his, quæ filios occiderint*: Faminæ commoneantur.

De *Homicidio*: si mulier mortua &c.

De *Excessibus Prælatorum*: Monemus &c.

De *pœnitentiis*: & remissione: In confessione habeat &c.

Hæc Pitæus. At R. mus Pontigniacensis me-
Bibliothec. Ord. Cist.

moratus, in ferie Scriptorum monasterij sui, quam pariter (mense & die allegatis) mihi transmissit, testatur S. hunc Edmundum præter hæc adhuc scripsisse, *Commentaria in 12. Prophetas minores*. Item, *Speculum Religiosorum*, diuersum à *Speculo Ecclesiæ* supra memorato; quod etiam Pontigniacensibus Religiosis dedicauit. Inci: *videte vocationem vestram* &c. Inuenitur in S. Pantaleone Coloniae, teste Bunderio.

Cæterum, vitam Sancti Edmundi scripsit (testibus, Molano & Pitæo) Robertus Richius, eiusdem frater germanus, quem Seguinus Cisterciensem facit, & in Bibliothecâ sua cæteris eiusdem ordinis scriptoribus adiungit: cuius ego sententiæ non ausum subscribere, quia apud nullum Angliæ scriptorem, vel leue huius vestigium reperire potui. Scripsit etiam eandem vitam Robertus Baconus, S. Theol. Doctor, Sancti viri discipulus, & plures alij. Vide Ioannem Molanum, in Annot. ad Martyrologium, 16. Nouembris & Henriquez in Menologio, eodem die.

Edmundus Schneider, Prior & Lector incliti cænobij B. Mariæ ad sanctum Urbanum, iuxta Lucernam, Catholicarum apud Helueticos urbium Principè. Edidit, *Philosophiam rationalem, seu Dissertationes Logicas*, præfixa insigni & prolixâ epistola ad Prætores & Senatores Reipublicæ Lucernensis. Lucernæ typis Davidis Hautti, anno 1640. in 12.

Edmundus Tyraquellus monachus Cistercij, & Actor ordinis in Curia Romanâ, postea Abbas Pontifredi (alias, Sancti Georgij) & tandem Villatij Bechnacensis, ac Suffraganeus Metensis; *Opera Sancti Bernardi recognouit, aliquot nouis epistolis auxit, & in lucem emisit anno, 1601. præfixa insigni epistola dedicatoria, ad Edmundum à Cruce, Cistercij Abbatem. Scripsit præterea, & edidit lingua Gallica, diuersos alios libros, sub diuersis titulis, testibus Eximiis Dominis*
M Claudio

Claudio Chalemet. & Iosepho Arnolfinij, S. Theol. Doctoribus, in relatione M. S. ex Galij mihi transmissa. Viuebat adhuc anno 1640.

Elias de Coxida à patria cognomen sortitus, pago scilicet territorij Furnensis in Flandria, Abbas fuit cœnobij nostri de Dunis, numero 7. ob eximiam vitæ sanctimoniam Menologio Cisterciensi adscriptus, 8. Octobris, Cuius sanctitatem & excellentem doctrinam, vniuersa propemodum Europa admirata coluit, vt videre est in eius vita, quam ex monumentis Dunensis monasterij conscripsit, & edidit Hentiquez in fasciculo, & latius in libro de Sanctis Eremitæ Dunensis, quæ edidit lingua Hispanica. Hic ille est Elias, qui eloquentia tua, & auctoritate qua pollebat apud Leopoldum Austria Ducem, Richardum Angliæ Regem ex captiuitate liberauit, vt ad longum in vita describitur. Plures olim in Dunensi Bibliotheca legebantur eiusdem conciones, pietate & doctrina reseruitissima, qua tamen inuicis temporis modò exciderunt, duabus exceptis, etiam in capitulo generali Cistercij habitis, quarum primam in antiquo M. S. codice Bibliothecæ nostræ Dunensis, repertam, publicauit anno 1649. in hoc libro; 2. am ex Bibliotheca S. Gisleni (vbi etiam habebatur prior iam dicta) subministravit vir doctissimus, Georgius Gallopinus, eiusdem cœnobij Religiosus, quam vnâ cum primâ Lectoribus exhibeo:

Sermo 1. Domini Helyæ Abbatis de Dunis, habitus in capitulo generali Cistercij.

Rectorem te constituerunt, noli extollis, sed esto in illis, quasi vnus ex ipsis.

SI iuxta Prophetam (*Isaia 51.*) respicere iubemur ad Abraham Patrem nostrum, & ad Saram quæ peperit nos; vtriusque loco, quasi petram de qua excelsi sumus, reputare debemus

communiter Ecclesiam istam; hæc enim est mater nostra, in cuius vterum iterum introiimus, vt iterum renascamur ad vitam, vt potemur à lacte, & satiemur ab vberibus consolationis eius, vt de ea, quasi de horreo veri ioseph, frumenta percipiamus, nō modò ad eum vt ipsi pascamur, sed etiam ad semen, vt alios reficiamus: & tanta benedictionum gratia fecundati, nō solum ipsi fructum bonorum operum pariamus; sed etiam alios, exemplo nostri, patere faciamus; vt neminem tangat nota sterilitatis, maledictum in filijs Israël. Propter hoc huc vsque cucurrimus, nō vt currendi terminum hic figamus, sed vt materno vberere creati, fortiores, alacriores, & indeficientes curramus, donec ad metam nobis propositam perueniamus: neque enim idcirco ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt ibi sistant, sed vt liberius & vberius iterum fluant. Respicit ad nos turba magna, quam dinumerare ne impotest, ex omni natione, tribu & lingua; populus pendens ad reditum nostrum, fratres, & filij, confortes & concines nostri, expectantes, & expetentes, vt obuiis manibus cum gaudio suscipiant plenis mercibus redeuntes, referentes sibi vitæ pascua, & pabulum animarum. Quibus etsi fortè præesse videmur honoris dignitate, aut certè oneris grauitate; consortium tamen naturæ, communionem vitæ, originem conditionis nostræ, semper considerare debemus, vt eos quibus honore præferimur, apud Deum in conscientia, vitæ merito præferamus. Sic nos delectat & afficiat dignitas honoris, vt tamen semper magis exterreat pondus oneris, & modis omnibus laboremus prodesse potius, quam præesse. Cum enim ad dignitatem duo pertineant, scientia & virtus, dignitatem sine scientia, iudicio sapientis, constat esse satis inutilem; scientiam verò sine virtute, damnabilem. *Sic* enim, ait quidam, *honor sine humilitate,*

militate, sese perducit ad confusionem; humilitas sine honore, sibi sufficit ad honorem. Unde Sapiens sapienter instruens, & sapientiae viam docens, quid Prælati fugiendum, & quid eligendum sit, paucis exponit & ostendit; cum dicit: Rectorem te constituerunt, &c. In quibus verbis, secundum quod ad præfens occurrit, quatuor videntur posse notari: scilicet; ad officium pastorale, cura sollicitudinis; ad libertatem canonicæ electionis, concordia virtutis; ad cautelam, custodia humilitatis; & vitæ conformitas, ad observantiam charitatis.

Cum ergo audis, *Rectorem te* attende curam sollicitudinis. Cum audis, *Constituerunt*, intellige unitatis concordiam in libertate canonicæ electionis. Cum audis, *noli extolli*, observa humilitatis custodiam. Et cum audis, *Esto in illis quasi vnus ex ipsis*, vitæ nota conformitatem, ad observantiam charitatis. Non est sanè dignus censeri nomine Rectoris nec assumi debet ad opus regiminis, cui deest cura sollicitudinis; cui nec scientia suppetite gaminios ad medelam salutaris, nec vitæ meritum suffragatur in ostensione virtutis. Indebitè satis, & periculose rapitur, & trahitur ad publicas curas, qui diutius antè non gessit in libertate privata, quia *non decet illum delinquere, qui alios debet sub aequitatis regula continere, ne fiat prauum exemplum, qui electus ad habile noscitur institutus*. Et cum Rectori congruat, vt seipsum, & alios sub disciplinæ censurâ regat, quædam sunt, quibus sibi, quædam quibus aliorum utilitati consulit & saluti. Sibi consulit, si castus fuerit corpore, corde mundus, vt si tendat ad amplexus Rachelis, septem annis seruiat, & sabbatum ex sabbato faciat: vt non solum se temperet à prauis operibus, sed etiam à cogitationibus quiescat illicitis. Ad officium eius etiam pertinet, vt sit in victu sobrius, in habitu compositus, in gestu disciplinatus mansuetus in moribus, in vultu serius, in sermone circumcisus,

patiens & fortis ad aduersa, humilis & temperatus ad prospera: vt sit in eo, vespere & mane dies vnus: Siue enim mane prosperitatis ardeat, siue vespere aduersitatis insurgat, idem semper animi status, quasi dies vnus esse debet in eo, diem æternitatis desideranti, de qua dicitur: *Melior est dies vna in atrijs tuis, super millia*. Cum hi, qui virtutes Christi Domini mirabantur, Regem eum constituere vellent, fugit ab eis; crucifixoribus verò promptus occurrit: vt scilicet hoc exemplo cauti simus ad blandimenta sæculi deuitanda, prompti verò ad contraria sustinenda. Hæc & eiusmodi sunt, quibus Rector debet seipsum regere, præter alia, quibus tenetur aliorum saluti consulere. Nam erga alios, oportet vt sit vigil & sollicitus, pro idus, & circumspectus, misericors & iustus: vt tanquam omnium curam habens, omnia omnibus fiat, vt omnes lucrifaciat. Oportet vt habeat ad regendum, virgam & baculum: ad sanandum, vinum & oleum: ad charitatis & castitatis exemplum, rosam & lilium: ad offerendum sacrificium, ignem & gladium. Oportet insuper vt habeat ad pascendum, panem in perâ: ad coercendum & vrgendum, frænum & calcarea: ad terrendum, canem in fune; ad pungendum, in fundâ lapides de torrente: ad animandum & exterminandum, tubam à dextris, & lagenam à sinistris: vt pro salutis verbo quod prædicat, etiam libens, si necesse fuerit, moriendo succumbat, & pro ouibus suis animam ponat. Talibus omnino deesse non credimus post contractionem lagenarum, quo fungentur aduersarij, lumen ardentium lampadarum, siue claritatem bonæ opinionis, per meritum, sine effectum operationis in ostensione virtutis. Multitudo talium Sapientium, est sanitas orbis terrarum. Quia nec Salomon in omni gloria sua, coopertus est sicut vnus ex istis, qui talibus est redimitus insignibus. Oportet præterea, vt Rector, sicut cæteris præfertur

officio, sic bonæ conuersationis eos inuitet exemplo; sicut aquila prouocans ad volandū pullos suos & super eos volitans. Quo modò enim potest aquila prouocare pullos suos ad volandum, nisi super eos volitet? est qui infra, est qui iuxta, & est qui supra pullos suos volitat. Infra volitat aquila, quando vitæ subditorum vita pastoralis inferior, humilior, & despectior inuenitur. Iuxta volitat, quando vita eius communis est cæteris, & aequalis. Sed supra pullos suos volitat, quando eos quadam prerogatiua sanctitatis excellit, vt & viam doceat, antè alios volando, & sit eis in umbraculum diei ab æstu, consolationis, exhortationis, & orationum suffragijs protegendo. Post mortem Iosue consulerunt filij Israël Dominum dicentes: *Quis adscendet antè nos contra Chanansum, & erit dux belli?* Non dicunt. *Quis ibit nobiscum, aut quis sequeretur nos?* cum illud pertineat ad communem & promiscuam multitudinem: sed, *Quis adscendet antè nos, & erit dux belli?* Dux belli meritò vocatur, quia alios ducere, alios solet animare, & in omni periculo, antè omnes alios primus ire. Hinc illud egregium in laudem Cæsaris habetur, quod nunquam in aliquo periculo dixerit militibus suis, *Ite illuc, sed, Venite huc.* Vndè satis eleganter quidam admonet, dicens.

*In commune iubet si quid, censeque tenendum,
Primus iussa subit, tunc obseruantior aqvi.
Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipsam.
Aut horum parere sibi, componitur orbis.
Regi ad exemplum; nec sic inspicere sensus
Humanos edicta valent, quam vita Regentis.*

Sic cepit Iesus facere & docere, & à nobis requirit, vt os ad axillas reor queamus vt gladium ponamus super femur nostrum, vt aquam ipsi bibamus de cisterna nostra. Et de Angelo in Apocalypsi de caelo descendente legitur, quod

libellum habuit in manu sua. Libellum Angelus in manu habet, quando nuntius verbi Dei, mandata diuina legis, quæ alijs prædicat, ipse bonis operibus adimplet. *Parauit, inquit, eos in innocentiâ cordis sui, & in intellectibus manuum* (id est, in operibus intellectualiter factis) *eduxit eos: intellectum manuum, actualem vocans intelligentiam.* Et hæc dicta sunt, vt Rectoribus pastoralis commendetur cura sollicitudinis, & nõ tam honoris, quam periculosi oneris debeant meminisse, cum audiunt, *Rectorem te constituerunt,* &c. Non enim ausu temerario irruerunt, nec autoritate propria præsumpserunt, nec per violentiam intruserunt: *led, constituerunt,* id est, simul vnanimi consensu, pari voto, communi voluntate, & canonica electione statuerunt. Cum enim ad omnimodam perfectionem teneantur Prælati (vndè eis & Aurea debetur, & Aureola) exactiore diligentia debet examinari, quicumque dignè ponendus est Pastor populi Dei; ad colendum, ad regendum, & ad dispensandum patrimonium Crucifixi. Nemo etiam sibi assumit honorem (id est, assumere debet honorem) nisi qui vocatur à Deo, tanquam Aaron. Vocatur autem à Deo, si eligitur qualis debet, & qualiter decet, & à quibus oportet, qui habeant & cognitionem veri, & electionem boni: cognitio enim veri, non permittit errate iudicio; electio boni, amore facit inhaerere diuinæ voluntatis arbitrio. Vocatur etiam à Deo, si nec per violentiam superioris intruditur, nec gratia priuati amoris assumitur, nec ambitione prælationis ingreditur; hæc enim tria, scilicet violentia, priuatus amor, & ambitio, promouere solent indignum. Caueant proinde qui in gradu sublimiore positi sunt, ne propter potestatem sibi concessam, iniuste aliquid disponant nec indignum violenter intrudent: quia sicut habetur in Iure: Priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutetur potestate. Videant &

reco-

recogitent, qui privato amore se diligunt, qui obsecrato orationis oculo, quod iucum est liquorem non discernunt, dum in alteram semper partem, aut gratia labuntur, aut odio: quasi enim duplex quartana est, gratia & odium, cui sola iustitia medicinale apponit antidotum. Caueant & illi quos torquet ambitio magistratus, ne dum gradum se purant conscendisse superneum, vique ad infimum relabantur, & eleuati supra se, infra se deiciantur, sicut scriptum est: *Deieisti eos Domine dum alluauerunt.* Caueant ne aliunde quara per ostium in ouile ouium intrare conentur, ne non tam pastores, quam fures & latrones, summi Pastoris iudicio reputentur; & vestem nuptialem non habentes, à celestibus nuptijs excludantur, & mittantur in tenebras exteriores, vbi erit fletus, & stridor dentium. *Fletus* est oculorum, qui prouenit ex calore; & *stridor*, dentium, qui contingit ex frigore: quia in tormentis positi, transibunt (sicut dicitur) ab aquis nivium, ad calorem nimum. Mundus eris à sanguine isto, si tu, cuius interest domui Dei dignum ordinare ministrum, iuris ordinem non excedas; si de aliorum iure tibi nihil usurpare presumas; si absque omni personarum acceptione, eum qui vocatur à Deo, canonica electione instituas, & talem, qui iuxta Prophetam, euellat & destruat, disperdat & dissipet, ædificet & plantet: euellat, inquam, vitium, vbi radicem iam si vit: destruat, quod in altum iam pullulauit: disperdat, quod per prauam consuetudinem inoleuit: dissipet, quod alios exemplo prauitatis infecit: ædificet demum, aurum, argentum, lapides pretiosos, vbi naturale repererit fundamentum, & animum ad bonum dispositum: plantet in terra cordis (cum arata fuerit & purgata diligenter, ac impinguita) fidei germina, plantaria virtute: vt sit in domo Dei hortus deliciarum, in suauit iucunditate communiter viuentium, hortus nucum in dur-

tia & asperitate penitentium; flores rosarum, in feruenti charitate Deum amantium; lilia couallium, in enitenti castitate humilium: & postremo, paradus pomorum omnium, in dulcedine æterna iam prelibantium, & spirantium longè latèque bonæ opinionis odorem, imitationis exemplum. Huic autem qui taliter est à Deo vocatus, & canonica electione taliter est constitutus, nihil tam necessarium, quam vt virtutem humilitatis custodiat; *Quia qui sine humilitate (vt dicit S. Greg.) virtutes congregat quasi in ventum puluerem perdat.* Vnde Sapiens, inter cetera quibus Rectorem instruit, ne extollatur admonet, dicens: *Rectorem te constituerunt, noli extolli. Noli extolli: Bestia diues forum caput, quæ ex diuersis causis trahit originem, superbia est, quæ natione cælestis, sublimium mentes inhabitat, in cinere latitat & silice, prima suscipit venientes, vltima recedentes insequitur.*

*Cum bene pugnabis, cum cuncta subacta putabu,
Qua post infestat, vincenda superbia restat.*

Hæc illa primogenita filia Regis Babylonis, quæ Angelum deiecit de cælo, hominem expulit de paradiso: quia antè ruinam exaltatur eorum: hæc è lampadibus fatuarum virginum effundit liquorem olei: hæc ieiunantes, & operantes euacuat, & annihilat opera Pharisei: hæc plerosque qui videbantur euasisse mundi diluuium, retraxit ad vitiorum profundum: quia non habuerunt: quia non habuerunt humilitatis stabile fundamentum. Dominus noster magister humilis formam humilitatis in se nobis expressam ostendens, *Discite inquit, à me, quia mitis sum, & humilis corde.* B. Antonio in visione videnti laqueos tenso vique ad cælum, cum quaereretur, & quaereret, quisnam pertransiret omnes laqueos illos? cælitus responsum est. Antoni sola humilitas. Abraham Pater vester, cinerem se

vocat & puluerem: David electus à Deo, & vnctus in Regem, canem mortuum, & pulicem vnum: & in conspectu seruatorum suorum, & ancillarum suarum, Iudit & vilem se facit coram Domino, qui legit eum potius quam Saul. Et id quidem prouidè satis, & iustè, si enim rerum status, recto ordine, & æquo libramine pensaretur, omnis occasio superbiendi, certa esset causa & materia homini se humiliandi. Si præfulges scientia, si præmines potestate, si diuersis gratiarum dotibus insignitis, nihil habes quod non accepisti, da gloriam Deo. & quanto maior es humilia te in omnibus. Si splendor domesticus, si præclara Patrum memoria, si gloria sanguinis alti animos tibi tollit: memento, quia gloriosus multò est, vt à te tua nobilitas incipiat, quam vt in te desinat. Sarius est, ait ille Romani maximus author eloquij, fatius est, me meis rebus gustisque florere, quam maiorum opinione niti: & ita viuere, vt sim posteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum,

*Malo pater tibi sit Tersites, dummodò tu sis
Eiacida similis, Vulcanique arma capeffas;
Quam te Tersita similem producat Achilles,*

Ait ille, nescio quis. Et item:

*Stemmata quid faciunt, quid prodest, Pontice,
longo
Sanguine censi, pictos ostendere vultus
Maiorum, stantes in curribus Æmilianos?*

Et hoc vanitas, vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Si rectè infirmitatem propriam consideras, si te puder præteritæ conuersationis, si suscepti beneficij memor sis, si tibi colligis & comparas multos te meliores, si timorem extremi examinis antè oculos ponis, rectè videbis nouissima tua, & in æternum te non exaltabis.

De 1. exemplum habes in prædicto Abraham, qui propriam infirmitatem considerans, quo frequentius à Domino visitatur, & familiarius ad eius admittitur colloquium, eo humilior de se sentiens, *Loquar, inquit, ad Dominum meum, cum sim puluis & cinis* De 2. Exemplum habes in Apostolo Paulo, qui præteritæ conuersationis errores in mentem reuocans. *Qui prius, inquit, fui blasphemus & persecutor, non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei.* De 3. exemplum habes in Ioseph, qui suscepti beneficij memor. *Non est, inquit, quidquam in domo Domini mei, quod non dederit in manu mea, præter te, que vxor eius es: & quomodo possum hoc malum facere: & peccare in Dominum meum?* De 4. exemplum habes præclarum in Sancto Ioanne Baptista, qui cum esset testimonio veritatis, aut maximus, aut certè par maximis, in comparatione melioris, multum se humiliavit, dicens: *Non sum dignus vt soluam corrigiam calcamenti eius.* De 5. exemplum habes in Beato Arsenio, qui timorem Dei mente gerens, propter abundantiam lacrymarum, continuè legitur panum in sinu gestante, & cum in extremis ageret, interrogatus an ipse timeret: *Timeo, inquit, timeo, & hoc timor sen per in me fuit, ex quo factus sum monachus. Vt omni laudabili etiam vita hominum super terram, si remota misericordia discutias eam Domine Deus. Nemo mundus à sordè, & omnis iustitia nostra quasi pannus menstruatus in conspectu altissimi. Præmissis authoritatibus, & exemplis, Rectoribus virtus humilitatis proponitur, commendatur, & approbatur, vt si forè superius à Deo vocari fuerint, & præclare quid egerint, non statim eleuentur, sed potius firmissimè teneant admonitionem Sapientis, qua docet: *Rectorem te constituerunt, nolis extollì, sed esto in illis, quasi vnus ex ipsis.* Esto, inquit, in illis, quasi vnus ex ipsis: hic notatur vitæ conformitas, ad obseruantiam charitatis. Nihil ita facit ad obseruantiam charitatis, nihil æquè fauorem & gratiam*

com-

comparat aliorum, quam si in alto non alium sapias, sed contentias humilibus, & eis conformiter viuens, sis in illis quasi vnus ex ipsis. *Esto, inquit, in illis quasi vnus ex ipsis*, vt illorum profus induens affectum, & gaudeas cum gaudente, & dolenti condoleas, & cum infirmo noueris infirmari, & vri cum scandalizato. *Esto in illis, quasi vnus ex ipsis*, in affabilitate colloquij, in prouisione subsidij, in perceptione commodi, in æquitate iudicij, quæ maximè videntur pertinere ad conformitatem viuendi. *In affabilitate colloquij*, vt abundes animi sale cum consuleris, melle cum consulis, vt piæ consolationis solatijs attracta currat ouicula tua, colligatur, & quiescat in sinu pastoris, vt ex ore tuo dulcedinem percipiat vñctionis, non asperitatem duræ sentiat punctionis. *In prouisione subsidij*, vt eorum in omnibus prouideas necessitati, sicut tibi velles in similibus prouideri; lex enim naturalis est, *Quæ vultis vt faciant vobis homines, hæc & vos illis similiter facite*. In perceptione commodi, vt nec habitus cultior, nec victus accuratior, nec laucior apparatus quærat, sed ita de communi suppleatur necessitas, vt omnis superfluitas præcidatur, & sic obleruetur pacis vnitas, & concordia charitatis. *Carnis curam ne feceritis in desiderijs*, ait Apostolus. Dicens, *Carnis curam ne feceritis*, præcidit superflua; addens, *in desiderijs*, non excludit necessaria. Porro, *In æquitate iudicij*, esto in illis quasi vnus ex ipsis, vt eo modo de alijs iudices, quo te velles ab alijs iudicari: & eo spiritu accedas ad aliorum corripandos & corrigendos excessus, quo tuos & corripere velles, & corrigi. Nunquam enim (vt ait S. Augustinus) nunquam alieni peccati corripendi suscipiendum est negotium, nisi quando coram Deo liquide nobis conscientia nostra responderit, ex dilectione nos facere. Sic corripis, ex dilectione corripere, & salua sunt omnia, habet charitatem, & fac quod vis, Sunt tamen qui-

dam, qui in hac parte minus æquales in iudicando, in seipos nimis propitij & humani, alios, sicubi fortè errauerint, seuerius quam verius iudicantes, & nihil se fecisse arbitrantur, nisi ad singulos subditorum excessus, mordeant, latent, & occidant: & videri volentes se exercere iustitiam, tyrannidem incurrere non formidant. Statere & statere, pondus & pondus, vtrumque abominabile est apud Deum. Apud tales melius recipitur sententia illorum, qui fastidiosè conclamantes, dixerunt: *Tolle, tolle, crucifige, crucifige illum*, quam illud benignum benigni iudicis iudicium, *qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat*. Non sic Sanctus ille, non sic, qui cum audisset alium grauiter peccasse, statim prorupit in fletum, dicens: *Ipsè hodie, ego cras*. Tu itaque Pastor bone, summi Pastoris imitare exemplum, esto in illis, quasi vnus ex ipsis, vt pietatis indutus affectum, sis affabilis in communi colloquij: sis prudens, & sollicitus in prouisione subsidij: sis patrus, & tibi minus indulgens in perceptione commodi: sis iustus, & rationabiliter incedens in æquitate iudicij, aut certè misericordiam superexaltans iudicio, vt idem consequaris & ipse. Hanc autem misericordiam quam vltimò tetigimus, quia in vltimis maximè indigebimus, nobis omnibus Pater misericordiarum concedat, & qui nos vocauit in opus sollicitudinis huius, ipse in nobis, & pro nobis bonum promoueat: & qui sine ipso nihil possumus facere, quemadmodum nec palmes fructum ferre, nisi manserit, in vite, ipse nos tanquam veros palmites, perpetuò manere faciat in se, verà vite, vt postremò perueniamus ad ipsum fontem vitæ, Iesum Christum Dominum nostrum: cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

F I N I S.

Sermo

Sermo 2. us Domini Helyæ, Abbatis de Dunis, habitus etiam in capitulo generali, circa annum 1190. ex antiquo M. S. S. Gisleni, Ord. S. Bened. cti.

Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Ioannis 14.

Cum sit perdifficile negotium in multitudine loqui, ubi ætatis & morum diuersa conditio est, non sine verecundiâ in tam reuerendo Collegio iniunctum onus loquendi suscipio, cui nec sciëntia suppetit ad doctrinam, nec ad exemplum sufficiens vitæ meritum suffragatur. Memor tamen quia subiugale mutum corripuit Prophætæ insaniam, (a) & leprosi salutem Samaritæ nuntiabant; tutius & liberius exemplo hoc, fungar vice cutis, acutum quæ ferrum valet reddere, licet expers ipsa secandi. Proinde, *recordare mei Domine omni potentatui dominans, & da sermonem rectum & benè sonantem in os meum, ut placeant verba mea tibi pro alijs, & tam pro me, quam pro alijs placeant te.* Placebunt autem, si prudenter & rectè per discretiõis prouidentiam exquisita, & ad virtutem audientium, cum omni fuerint humilitate probata: Placabunt verò, si verborum virtute conpuncti peccatores, ad penitentiam conuertantur, pigri & desides ad currendum fortius animentur, fortes & alacres, in amorem Dei firmiter solidentur. Tota sanè intentionis summa circa tria debet versari, vt ad ampliorem dilectionem corda audientium moueantur, & de diuersis mundi partibus congregatos illo nos igne per Spiritum Sanctum contingat cælis inflammari, quem Dominus noster Iesus Christus misit in terram, (b) & voluit vehementer accendi.

Huius rei experimentum non fallax, sed certitudinis euidentissimum est argumentum, si

professioni vocis opera ipsa respondeant. & dilectionis meritum emendet executio mandatorum. Quia iuxta venerabile dictum Sancti Gregorij, *probatio dilectionis, exhibitio est operis.* Hinc est, quod in hodierno Euangelio Dominus Iesus dilectus Sponsæ, candidus & rubicundus, veros & dilectos dilectores suos, à fictè diligentibus eum, manifestis indicijs, & trituratione distinguens, ait. (c) *Si quis diligit me sermonem meum seruabit.* In quibus verbis, ostenditur conditio propositi, executio mandati, consecutio utilitatis & comodi. Conditio propositi, vt, *Si quis diligit me.* Executio mandati, vt, *sermonem meum seruabit.* Consecutio utilitatis & comodi, attenditur in tribus membris consequentibus: *Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.*

Conditio propositi remouet violentiam, & statuit libertatem arbitrij. Executio mandati, parit obedientiam, & tendit ad expectationem promissi. Porro, consecutio utilitatis & comodi, in iucunditate spiritus iam ex parte prælibat delicias æterni præmij. Auctor Vniuersitatis & dominus, primum hominem in sui conditione, libero donauit arbitrio, quo non solum liber esse posset à necessitatis coactione, verum etiam à peccato, & miseriarum perpeffione. Post præuarcationem mandati, libertas illa depressa est, & ex magnâ parte iam perdita, adeo vt nec sine peccato possimus viuere, in isto corpore mortali, nec etiam diuersis miserijs pro status varietate, quotidie non turbari; sicut scriptum est: (d) *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs.* Interim, manet libertas à necessitate, post peccatum, æquè vt antè; quia sicut tunc cogi non poterat, ita nec modo. Manet utique libertas voluntatis, uti etiam sit ipsa capacitas mentis. Quoniam sicut ait Beatus Bernardus, (e) *nec peccato, nec miseria*

(a) Num. 22. 4. Reg. 7. (b) Luca 12. vers. 49. (c) Ioannis 14. (d) Iob. 14. (e) De gratiâ, & libero arbitrio

miseria amittitur vel minuitur, nec maior est in iusto quam in peccatore, nec plenior in Angelo, quam in homine: siquidem tam plena est in malis quam in bonis, sed in bonis ordinatior. Tam integra (pro suo modo) in creatura quam in creatore sed in illo potentior & gloriosior. Et ideo, voluntas apud Deum merito iudicatur, quia ab omni necessitate libera, potest poenam mereri vel gloriam. Ad hoc Dominus noster neminem violententer impellit, neminem ex necessitate constitigit, non destruens, sed statuens libertatem arbitrii, ut ex voluntate meritum augeatur: quia neminem iudicat salute dignum, quem prius non probauerit voluntarium. Omnibus sub libera conditione proponit: *Si quis diligit me, &c.* Nullus decipitur, nullus excluditur vel excipitur, sed, *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.* Inter omnia praecepta quae fidei Christianae cultoribus proponuntur, sola dilectio cuiusdam excellentiae praeminet dignitate, quoniam ipsius testimonio veritatis, (a) *Primum & maximum est mandatum diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* In hoc enim praecepto, totius Philosophiae disciplinae continetur integritas. Hic Physica, quia omnes omnium naturarum causae à Deo sunt. Hic Ethica, quia morum nunquam formatur honestas, nisi cum ea quae diligenda, & quomodo diligenda sunt, diliguntur. Hic Logica, quia lumen & veritas animae rationalis, non nisi in Deo, vel Deo. Hic Reipublicae salus, quia ciuitas nunquam bene custoditur, nisi quando commune bonum diligitur, quod est Deus. Et ideo, mandatum de dilectione nobis proponitur, & praepositur alijs mandatis, sine qua sola, salus haberi non potest: *Diliges Dominum Deum tuum.* Tunc bene diligis, si in praesenti nihil contra Deum; in futuro nihil diligas praeter Deum. *Diliges Dominum Deum tuum.* Tunc bene diligis, si omnes motus tui sint de Deo, & ad Deum. Sunt

Bibliothec. Ord. Cist.

autem quidam motus, neque de Deo, neque ad Deum, ut quando mouemur ad carnalem concupiscentiam, ad furtum, homicidium, & his similia: Quidam vero sunt motus, de Deo, sed non ad Deum, ut quando mouemur ad illicitum iuramentum, vel blasphemiam. Sunt etiam quidam motus, ad Deum, sed non de Deo, ut quando necessitatibus proximorum subuenimus misericorditer. Denique sunt quidam motus de Deo, & ad Deum, & hi in futuro, quando eum & sine difficultate videbimus, & perfecte diligemus, & ipso sine aliqua interruptione fruemur. Est ergo Deus diligendus, & ob sui meritum, & ob commodum nostrum; siue, quia nihil iustius, siue quia nihil potest fructuosius diligi. Si causam quaeris, & modum, sicut ait Pater noster: (b) *Causa diligendi Deum, Deus est, modus, sine modo diligere.* Nec absque praemio diligitur Deus, etsi absque praemio intuitu sit diligendus: sed dedit in meritum, se seruat in praemium; se apponit in refectionem animarum sanctarum, se in redemptionem distrahit Captiuorum. Talem itaque Dominum Deum tuum diliges ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua; id est, intellectu sine errore, voluntate sine contrarietate; memoria sine labore. Quod quidem ex parte nunc est in via quandoque perfectius erit in patria. Ad hanc dilectionem sicut omnes benignus Magister inuitat, ita omnibus ad sui cognitionem, argumentum probabile praestat, ut si verè Deum diligunt, id operum veritate demonstrent. Hinc est ergo quod dicit, *Si quis diligit me, sermones meos seruabit.* Sermo tuus, Domine, Sermo tuus veritas est, veritas Dei vna est, qua illustrantur animae sanctae: sed in hominibus plures sunt veritates, sicut ab vna facie, plures in pluribus speculis resurgent imagines. Itaque, sermonem Dei seruare, est in veritate ambulare, veritatem ex

N

corde

(a) *Matth. 22. & Luc. 10.* (b) *S. Bern. tract. de diligendo Deo.*

corde & ore proferre, secundum veritatem iudicare, pro veritate libenter occumbere. Primum pertinet ad vitæ innocentiam, secundum ad fidei constantiam: tertium, ad iustitiæ executionem; quartum ad perfectissimam charitatem. (a) *Maiorem enim hac dilectionem nemo habet &c.* Ergo in 1°. est homo simplex & rectus, in 2°. Confessor iniustus, in 3°. cognoscitur iudex iustus: in 4°. victor mortis ostenditur gloriosus. In primo, vivit homo sine fermento malitiæ, in secundo, ambulat sine duplicitate: in tertio, gratiam excludit & odium: in quarto, acceptabile seipsum Deo offert holocaustum. De 1°. dicitur, (b) *Deduc me Domine in viâ rectâ, & ingrediari in veritate tuâ.* De 2°. (c) *Sit sermo vester, est est, non, non.* Est autem sermo noster, est est, non non, quando duplici veritate, cordis videlicet & oris aliquid asserimus vel negamus; & sicut electi, pro hac duplici veritatis confessione, vestientur duplicibus, & in terrâ duplicia possidebunt: sic reprobi, qui in corde & corde loquuntur, pro falsâ duplicitate, induentur sicut diploide confusione suâ, & duplici contritione conteret eos Dominus Deus noster. De 3°. dicitur: (d) *iuste indicaproximo tuo.* Hoc iudicium veritatis in se commendat Dominus, dicens. (e) *Sicut audio, iudico, & iudicium meum iustum est.* Hoc iudicio veritatis, (f) Daniel liberavit Sufannam, misericors Iesus liberavit in adulterio deprehensam. (g) Salomon veram matri proprium filium reddidit, & per sententiam mortis, eum à gladij morte liberavit, ne gladio diuisus interiret (h). Ergo memoratur, morti adiudicatur. Hoc iudicium veritatis impugnant, timor, odium, & amor. De iudicio timoris dicitur (i) *si dimittimus eum sic, omnes credet in eum.* De iudicio odij: *Tolle, tolle, Crucifige eum* (k). Ad iudicium

amoris pertinet, quod David dicit, (l) *Parscite filio meo Absalon.* Porro, de 4°. diuisionis membro, ipse Dominus dicit: (m) *Nelute timere eos qui occidunt corpus, anima autem non habent quid faciant.* Hac animati fiducia, ibant Apostoli gaudentes à conspectu Concilij, quod digni habiti essent pro nomine Iesu contumeliam pati (n). Hac animati fiducia, Sancti ludibria & verbera experti, in super & vincula & carceres, lapidati sunt, seci sunt, in occisione gladij mortui sunt pro Christo (o), qui veritas est. Ut igitur sermo Christi verè seruetur, qui priuatam vitam agit, simpliciter ambulare studeat in veritate. Qui requisitus fuerit testimonium perhibere veritati, sine timore, sine ambiguitate, vel duplicitate, veritatem studeat ex corde & ore proferre. Qui locum tenet iudicis, sine personarum acceptione, secundum veritatem studeat iudicare. Cui verò, causa, locus, & tempus, iuxta rationem persuaserint animam ponere pro veritate, non dubitet libenter occumbere. Secundum diuersas hominum qualitates, differentiam graduum, & gratiarum diuersitates, diuersis modis curritur via mandatorum Dei, & sermo Dei variè à varijs adimpletur. Iob per patientiam, Abraham per obedientiam, per castitatem Ioseph, Moyses mansuetudine, constantiâ Iosue præminebat, & quilibet eorum pro modo suo placuit Deo, & inuentus est iustus. David humilis saltando placuit, non propter saltum, sed propter deuotionem. (p) Filij Israël cantauerunt Domino, & de perceptis beneficijs gratias exhibentes, accepti sunt ei. Tu vero, quisquis es: qui placere contendis, si tibi vox est, canta, si mollia brachia, salta, & quacunque potes arte placere, place. Non dico tamen hominibus, sed Deo; (q) *si enim hominibus placerem Seruus Christi non essem,* ait ille discipulus Iesu.

(a) Ioannis 15. (b) Psal. 85. (c) Matth. 5. (d) Leuit. 19. (e) Ioannis 5. (f) Danielis. 13. (g) Ioan. 8. (h) 3. Reg. 3. (i) Ioan. 11. (k) Ioan. 19. (l) 2. Reg. 18. (m) Matth. 10. Luca 12. (n) Act. 5. (o) Ad Hebraeos 11. (p) 1. Paral. 15. (q) Gal. 1.

Iesu, verus servus Christi. Omnipotens Deus qui omnes potenter creavit, misericorditer omnes redemit, non despicit personam pauperis, nec honorat vultum potentis, cuiuscunque sit gradus, ordinis, vel dignitatis: in omni gente vel natione, qui facit voluntatem eius, acceptus est ei; qui respexit ad Abel & munera eius (a), non plus appretiatur dimidium bonorum Zachari, quam duo minuta viduæ, quam calicem aquæ frigidæ de manu pauperis, quam is ex bonâ voluntate dedit Sacrificium bonæ voluntatis facit, *ut veniat pauper quoque gratis ad aram, & placeat calo, non minus agna boue.* Cum igitur Dominus noster medium & communem se præstet omnibus, ita ut nullus sit, qui de venia debeat desperare, non cogendo, sed proponendo, ad dilectionem sui, & mandatorum executionem æqualiter omnes inuitat, dicens: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, &c.* Sed ecce, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, Domine; ecce, diligimus & diligemus te, sermonem tuum seruamus, & in æuum (te donante) seruabimus, sed quo fructu? quo præmio? Iesu bone, bone Iesu, quid dabis nobis? *Pater, inquit, meus, diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciamus.* Hæc est prima quam prædiximus, consecutio utilitatis & commodi, quæ triplex in se continet bonum, Primum videlicet, in seculo voluntatis bonæ, 2um, in frequentia visitationis, 3um, in perseverantia felicitatis. Primum est in affectu, 2um, in effectu, 3um, sine defectu: ut diligat, ut veniat, ut maneat, Felix ille quem diligit, felicior ad quem diligens venit, felicissimus, in quo sedem & mansionem facit. Porro, diligere Dei, tripliciter accipitur: *Diligit*, id est, ad vitam prædestinat, & ita diligit solos prædestinatos; *diligit*, id est, in tempore gratiam apponit, & ita diligit in iustitiâ bonorum operum

ambulantes: *Diligit*, id est, in suo esse conseruat, & ita diligit omnia. Unde scriptum est: (b) *Nihil odisti eorum quæ fecisti.* Ad illos autem quos diligit, frequenter venit, sed veniendi causa diuersa est. Venit enim tanquam Mercator, tanquam Magister, tanquam iratus, tanquam medicus, aut tanquam hospes. Tanquam Mercator, affluentiam temporalium largiendo, ut per ea sic alliciat ad fidem, & mandatorum custodiam, sicut dicitur: (c) *Dedit illis Regiones gentium, & labores populorum possederunt, ut custodiam iustitiam eius. & legem eius requirant.* 20. venit tanquam Magister, ut instruat, occultâ inspiratione insinuans voluntatem suam, timentibus nomen suum, sicut scriptum est: (d) *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.* Audiam quid loquatur, ut obaudiam ei qui loquitur. Et in Isaiâ legimus: (e) *Ego Dominus docens te vtilia, & gubernans te in viâ quâ gradieris, quasi Dei virtus.* Sapientia, qua docta Græcia nihil habet sublimius; virtus, quæ sufficere potest. 30. Iudæis signa quærentibus, venit tanquam iratus, ut feriat varijs tentationibus, iniurijs, damnis rerum, molestijs corporum, affligens & crucians, ut à malo remoueat, promoveat ad bonum. (f) *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine,* ait Propheta. Et illud: (g) *Multiplicata sunt infirmitates eorum, & postea quid factum est? accelerauerunt ad correctionem.* Asina enim Balaam afflicta, quandoque Angelum videt, (h) quem ipse Propheta non videt; quia caro molestijs oppressa, spiritum ad sui cognitionem ducit, quam in statu prosperitatis habere non potuit.

4°. Venit tanquam medicus, ut sanet, semivivi vulneribus oleum & vinum infundens, (i) & non solum lauans maculas peccatorum, sed etiam languores corporum curans, sicut ait de puero Centurionis, (k) *Ego veniam & curabo eum*

N 2

cum

(a) Gen. 4. (b) Sapientia II. (c) Psal. 104. (d) Psal. 84. (e) Isaiâ 48. (f) Psal. 82. (g) Psal. 15. (h) Num. 22. (i) Luca 10. (k) Matth. 8.

eam. Tanquam medicus sapiens & potens, occidit & viuificat, percutit & sanat. (a) Ego, inquit, occidam, & ego viuere faciam &c. occidam in eis vitam culpæ, quia in voluptatibus carnis, & delictijs viuentes, mortui sunt, & ego viuere faciam, in statum meliorem mutatos, vitam gratiæ illis tribuendo, vt postremo perveniant ad vitam gloriæ, de qua dicitur: (b) Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloriâ.

50. Venit tanquam hospes, transeundo per infusionem gratiæ, affectam deuotionis indulgens, & pro conseruatione humilitatis vtiliter ad tempus se subtrahens. (c) in momento, inquit, indignationis meæ, abscondi parumper faciem meam a te, & in misericordijs sempiternis recordatus sum tui. Illi autem per quos frequenter transitum facit, de facili obrinebunt vt maneat, si cum venerit, inueniat domum paratam, & virtutibus ornatam. Quod figuratiter innuit Sunamitis illa, quæ de Helisæo ad virum suum loquens, dicit: (d) Animaduerto, quod vir Dei sanctus est iste, qui per nos transit frequenter, faciamus ergo ei cœnaculum paruum, & ponamus in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum, vt cum venerit, maneat ibi. Facta est igitur dies quedam, & veniens diuertit in cœnaculum, & requieuit ibi. Congruus ordo per omnem modum. In die venit, in die diuertit, & in die requieuit; nimirum, dies ille in quo tenebræ non sunt vllæ. Sit ergo cœnaculum, cor hominis ad superna suspensum: sit paruum, quod se in humilitate contineat; ponatur ibi lectulus, vt à mundanarum rerum strepitu semotus, quiescat; sit mensa refectiois, vt factæ scripturæ ferculis diuersis se pascat, sit sella discretionis, vt opera sua discernat & diiudicet, & seipsum districte iudicet. Postremo, sit tibi candelabrum, vt claræ opinionis radios circumquaque diffundat. Est itaque cœnaculum idoneum ad hospi-

tem suscipiendum; paruum ad humilitatis solidum fundamentum: est lectulus, ad datæ diuini contemplationis; est sella, ad cautelam & discretionem iudicij; est candelabrum possum in sublimi, ad exemplum bene viuendi, vt luceat omnibus qui sunt in domo Dei. Taliter oportet ornetur & ordinetur domus interioris hominis nostri, vt cum venerit ad nos verus Elias, & ita inuenit, non transeat, sed maneat ibi. Mane nobiscum Domine, quoniam aduerserastis, & nobis omnibus dies extrema est, vel in infidijs; Mane nobiscum, vt & nos maneamus in te. Quia si manserimus in te, manebis in nobis, & sic erit nobis plenum gaudium de eâ quam per diximus, perseverantia felicitatis. Omnium quippè laus in fine canitur, & inter virtutes, sola perseverantia coronatur. Cuiuslibet cause iudicium, ab extremâ solet expectari sententiâ; quoniam sicut causa est cum proponitur, iudicium cum discutitur; sic sententia dicitur, cum terminatur. Nec ante licet conueniri de iudice, quam fuerit promulgata sententia; vt tunc potissimum liceat probare vel improbare iudicium, cum iam fuerit per sententiam terminatum. Sic serenum maturini Solis ortum subsequens tempestas obnubilat, & temporis intempetiem, & pluuiarum iniuriam quandoque elementior aura serenat: vt semper vespere laudari possit serena dies: cuius eorum finis bonus est, ipsum quoque totum bonum est. (e) Sic Iesus, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem quoque dilexit eos. Ad hoc facit, quod Abraham obiit plenus dierum. (f) Quod David videt Angelum in tempore Sacrificij vespertini. Quod Iesus in cruce moritur. Quod inter Fratres, Ioseph tunicâ talari induitur. (g) Ad hoc facit, quod Apostoli iubentur excutere puluerem de pedibus, in quibus finis est corporis; quod mulieres post resurrectionem, accesserunt.

(a) Deut. 32. (b) Coloss. 3. (c) Isaiâ. 54. (d) 4. Reg. 4. (e) Ioann. 13. (f) Gen. 25. (g) Dan. 9.

runt, & tenuerunt pedes Iesu. Tenui enim, nec dimittam, ait illa diligens & dilecta. Sic (quod penè prætermiseram) Israel diligebat Ioseph super omnes filios suos (a), eò quod in senectute suã genuisset eum. Quia quilibet justus videns Deum aut humiliter per Scripturarum intelligentiam, aut certè, dulcius per morum experientiam, illud opus bonum quod ei augmentatur ad præmium (Ioseph enim interpretatur augmentum) specialiter amplectitur, & saluum sibi reputat, quod perseverantia senectutis commendat; præiis authoritatibus & exemplis, virtus nobis perseverantiã commendatur: cui summo studio debemus intendere, qui volumus ad æternam requiem pervenire. Maneamus igitur in dilectione Dei, & sermonem eius servemus, ut qui prior dilexit nos, ipse amplius nos diligat, & ita diligat, ut per frequentiam visitationis & consolationis ad nos veniat, & ita veniat, ut non transeat, sed in nobis sedem æternam & mansionem faciat. Iesus Christus. Amen.

FINIS.

Obijt Venerabilis Abbas Elias, anno 1203. 16. Augusti. vide Henriquez in Menologio, supra & Meteorologium Tholfanum quod modò servatur in Bibliothecã nostrã M. SS. Dunensi.

Elias Hallus, Monachus de Caduno, Ordinis Cisterciensis, deinde Abbas Sancti Marcelli, Diocesis Caturcensis, anno 1378. Scripsit *Formularium valde utile, Epistolarum in toto Ordine servandum*. Extat hic liber M. S. apud Reuerendissimum Ferdinandum Vghellum, Romæ. Relatio ipsius.

Elinandus, monachus Ord. Cisterciensis, scripsit *Glossulas super Exodum; & expositiones in Apocalypsim*. Extant in Morimundo. Series scriptorum Bibliothecæ Morimundensis, anno 1648, ad

me missa ex eodem monasterio. Vide etiam infra, verbo Elinandus, quia credo hunc esse eundem cum Elinando de Perfennia.

B. Elizabeth de Sconaugia, divinis revelationibus & quibusdam etiam scriptis clara, que à Chrylostomo Henriquez in Menologio, 18. Junij, & alijs nonnullis scriptoribus, monialis fuisse Cisterciensis scribitur, talis revera non fuit, sed Bened. Elinanigri ordinis ut clare ostendam infra, verbo Sconaugia. Vnde scripta ejus hic non reconseo. Idem esto iudicium de Eckberto, & Emecho, Abbatibus Sconaugie Sancti Florini, quod monasterium est ordinis Sancti Benedicti, non vero Cisterciensis. Vide infra locum iam citatum.

Filantii Monasterij in Diocesi Rhemensi, monachus anonymus scripsit *Vitam Beati Rogerij, primi eiusdem cœnobij Abbatis*, qua usus est Henriquez in Menologio. Extat etiam apud Ioannem Bollandum, Societ. Iesu, tomò 1. de Vitis Sanctorum, 4. Ianuarij. Huius compendium etiam Annalibus suis inseruit Angelus Manriquez, tomò 2.

Emanuel Sueyro vel Suerius, Eques Militiæ Cisterciensis, de Christo optimè meritis Hispanorum sui temporis in Belgio decus, in antiquitatibus tum sacris, tum prophanis versatissimus, edidit, linguã hispanicã *Annales Flandriae, tomò 2. in folio Antuerpiæ 1614. impressis*. Citatur ab Henriquez in Menologio Cisterciensi. & Longelino in Purpurã Sancti Bernardi, & alijs. Valerius Andreas in Bibliothecã Belgicã, hunc scriptoribus Belgis annumerans, asserit illum fuisse natum Antuerpiæ anno 1587. 10. Kal. Martij, parentibus Lusitanis, virum politissimij ingenij, variarum linguarum & disciplinarum, præcipuè historices & mathematices gnarum. Ac præter tomos duos Annalium, iam relatos, edidisse etiam breuem descriptionem Belgij, Antuerpiæ quoque impressam, in 80. anno 1622. Insuper, *Cornelium Facitum, ac Salustium in Hispanicis quoque*

quoque linguam transtulisse, & publicasse. Plura meditantem mors impediuit. Obijt Bruxellæ anno 1629.

Engelbertus Abbas ordinis Cisterciensis, (testibus, Auberto Miræo in chronico Cisterciensis, Ant. Possuino in apparatu sacro, & Philippo Seguino in Bibliothecâ M. S.) scripsit *Vitam Sanctæ Hedviggis Ducissæ Poloniæ*, & postea monialis cœnobij Trebnicensis in Silesiâ, à Surio tomo 5. editam. Floruit anno 1250. Vide Henriquez in Menologio 15. Octobris, & Ioannem Molanum in annotationibus ad Vsuardi martyrologium eodem die. Porro extat Tungris apud canonicos Regulares, *Tractatus inscriptus, Speculum virtutum moralium*, Authore Engelberto Abbate: sed vtrum hic idem sit, non aulim affirmare.

Engelhardus (alijs, Emeramus) Teuchlerus, Abbas 17. monasterij Lancheymensis in Franconia, Diœcesis Bambergensis scripsit, (referente Possuino) maturo stylo *Vitam sanctæ Virginis Machtildis*, Principis Bertholdi, Comitis de Andechs, filix, Friderici primi, Barbarossæ Imperatoris cognatæ; *Abbatissæ in Diessen*. Deinde in *Oetilstetten*. Hanc vitam è membranâ M. S. Monasterij Diessensis, tomo 5. antiquæ Lectonien Ingolstadij edito, anno 1604. tunc primum Latinam inseruit Henricus Canisius: quam antea ex Latino Germanâ paraphrasi traduxerat, atque vulgari curauerat Philippus Dobreiner, Decanus ad B. Virginem Monachij. Vide Canisium, præloquio ad Lectorem, antè ipsam vitam Sanctæ Machtildis; Possuinum in appendice 2. ad primum tomum Apparatus sacri, tomo 3. M. ræum in Auctario ad scriptores Ecclesiasticos; & Hugonem Menardum in observationibus ad Martyrologium Benedictinum, 6. Julij. vbi huius vitæ compendium etiam profert. Porro, monasterium de Oetilstetten, situm

est hand longè ab Vrspergen, inter Augustam & Vimam.

Enfridus, sanctitate & doctrina conspicuus, Prior Monasterij Ebirbacensis (de quo supra) cuius mentionem faciunt Calendarium Cisterciense, & Henriquez in Menologio, 26. Octobris scripsit *Tractatus aliquot aeticos, pro fratrum suorum instructione*, vt habent ibidem M. S. quædam monumenta. ego tamen, dum Ebirbaci habitarem, nullum horum tractatum reperire potui, nisi forte inter anonymos libros lateant, qui ibidem satis sunt frequentes. Scripsit & *Epistolas spirituales, ad diuersos*, quarum vna extat tomo 15. Bibliothecæ veterum Patrum, typis excusa, ad Sanctam Hildegardem, Abbatissam Montis Sancti Roberti, iuxta Bingam, vnâ cum Responione Hildegardis ad ipsum: tamen etiam ibidem (vt etiam in Menologio) pro Enfrido, habeatur Meffridus, sed perperam, vt ex monumentis Monasterij Ebirbacensis aperte conuincit, ostendi in historia meâ Ebirbacensi, quam nuper anno 1640. per R. longelinum Colonix publicari curauit, in libro, cuius titulus: *Notitia Abbatiarum Ordinis Cisterciensis*. Obijt anno 1246. sepultusque iacet in claustro Capituli, sub epitaphio sequenti, lapidi sepulchrali inciso:

Florens flos florum Prior Enfridus Monachorum,
Prouidus ac iustus, vita verbo redimtus;

Vnicus in Christo tumulo requiescit in isto.

Aliud, ac prolixius epitaphium in tabellâ descriptum: tumulo adpendet, quod in iam dictâ historia mea etiam exhibui. Sed quid codex rarus est; libenter hic etiam adscribam:

Anno 1246. 17. Cal. Aprilis, obiit.

Epitaphium B. Enfridi.

Enfridus quippe Prior, & Pater optimus ipse,
Qui iuuenum forma fuit, atque senum bona norma
Hic iacet in tumba, sed regnans forte iucundâ,
Enfridus gratus, venerabilis amplificatus.

Exim.

*Exemplum vite, doctrina formula vite
Serenus, in culcus iacet hac tellure sepultus.
Inclusus imbutor, Ensfidus in Ordine tuor,
Officio dignus, varia virtute benignus,
Cuius in hac fossa, requiescunt corporis ossa.*

Ethardus Abbas, ordinis Cisterciensis in Anglia, scripsit Librum homiliarum in Lucam, & Sermones alios plures. Item Opusculum de Charitate, & Epistolas ad duos fratres. Possuinus in apparatu sacro Quia tantum hunc apud Pitseaum, inter scriptores Cistercienses non repeti, & de reliquo, opuscula omnia quae huic adscribuntur, etiam reperiuntur inter opera S. Alredi Abbatis Rhievallensis, credo Possuinam hic iterum lapsam, & Alredum, quem antea diuiserat in 3. modis iterum diuidere in 4. Scriptores ordinis Cisterciensis; nam Alredus, seu Alredus Abbas, Alredus Rhievallis monachus, & Alredus Rhievallis, non nisi unus sunt, a quo etiam non distingui censeo Ethardum hunc. Similem errorem reperi apud Possuinum in Arnaldo Carnotensi, seu Bernardo Bonavallis Abbate, quem etiam in 3. diuidit, aut etiam 4. Primum vocat Arnoldum Carnotensem. 2. Einaldum Abbatem Bonavallis. 3. Ernaldum Abbatem Bonavallis. 4. Bernardum Bonavallis Abbatem. Licet hunc Bernardum ab Arnaldo Carnotensi quidam alij scriptores etiam distinguant, ut supra quoque annotaui, in verbo Arnoldus. Ego autem, quia sufficientes in ordine nostro reperi scriptores veros, nolo fictitijs, aut incertis Bibliothecam meam replere.

Euerhardus, natione Scotus, Sancti Valleni quondam confessorius, & in Canonica de Kirkkeam socius, sub eodem Sancto Valleno Cisterciensem habitum assumpsit in Mailros, Scotiae monasterio: a quo Valleno, ob notam vitae sanctitatem, & regularis obseruantiae zelum, mox constitutus fuit Abbas primus monasterij Hulmensis, ubi scripto reliquit eiusdem

Valleni vitam. Vitam etiam Sancti Adamnani nec non & vitam S. Cumeni. Et alia quadam, teste Demestero, in Scotiae Historia, n. 479. de hoc etiam Scoti Chronicon, lib. 6. cap. 32. floruit, 1145. Porro Hulmense hoc cenobium in Cumbria situm est, fundatum a Sancto Dauide Scotiae Rege, auecius fratre Simone, vocaturque vulgo, Hulme Cisterciensis, alias, latine, Holimæa.

Euerardus, Claromariensis Abbas, scripsit librum de accentibus, qui solebat reperiri Villarij, refertente Bunderio, in Indice, lit. E. n. 45. fuit 4. tus illius cenobij Abbas, praefuitque annis vndecim cum dimidio.

Eugenius III. Pontifex, natione Pisanus, Sancti Bernardi in Claravalle discipulus, & ab eodem Sancti Anastasij ad tres Fontes iuxta Romam creatus Abbas, ac tandem anno 1145, summus Ecclesiae Pontifex electus, relicto Bernardi nomine, quod in religione gestauerat, Eugenij III. nomen assumpsit, qui (teste Sancto Antonio, parte 2. titulo 17. cap. 1. §. 7.) sicut litterarum eximius erat cultor, & Doctorum hominum promotor, Constitutiones varias condidit saluberrimas, epistolasque doctissimas scripsit plurimas: ex quibus adhuc extant.

Canonis 17. Concilij Rhemensis, ab ipso sanciti, quos ex Vaticano codice refert Baronius, ad annum 1148. & ex ipso Vinnius, tomo 3. p. 2. Ex quibus canonibus plures in Corpus Canonicum transferunt, ut bene demonstrat Angelus Manriquez, tomo 2. supra, ad annum 1148. cap. 4.

Bulla canonizationis Henrici Imperatoris, ad Episcopum & Canonicos Bambergenses. Baronius ad annum 1152.

Privilegium quoddam Claravallensibus concessum, quod postea iuri insertum fuit, cap. Imperatorum, de Iuramento calumnie. Manriquez ad an. 1150. cap. 6.

Apostolica littera ad Episcopos, Atrebatensem & Morinensem, quibus scribit se, ad eorum suggestionem proprium Tornacensibus dedisse Episcopum, Anselmum

Gili-

scilicet Abbatem Sancti Vincentij Laudunensis, unde eisdem hortatur, ut tam apud Francorum Regem & Flandrensem Comitem, quam apud alios, pro pace, & honesta ipsius Episcopi receptione, studiosius laborent, &c.

Epistola item ad Bernardum Clara-vallensem Abbatem, in eandem rem: quibus scilicet scribit, se Tornacensibus proprium dedisse Episcopum, eius præsertim exhortatione permotum. Item, *Alia epistola ad Ludovicum Regem Francorum, & Theodoricum Flandria Comitem, de eadem re.* Extant hæc omnes epistolæ manuscriptæ in Bibliotheca S. Martini, ordinis S. Benedicti, Tornaci.

Epistola ad omnes Episcopos generaliter declans, quomodo Superiores ordinis Præmonstratensis (qui eantenus non nisi Præpositi fuerunt) creauerit Abbates. Manriquez tomo 2. supra, ad annum 1145. cap. 5. Ex Bibliothecâ Præmonstratensi, lib. 3.

Alia item, Ad omnes Abbates & Præpositos Præmonstratenses concedens ipsi liberam celebrationem capitulorum generalium. Supra anno 1146. cap. 6.

Ad Ludovicum Regem Francorum, & Principes Gallia, quibus exhortatur illos ad expeditionem terra Sanctæ. Manriquez supra, anno 1145. cap. 4.

Ad Conradum Imperatorem consolatoria, qua consolatur eum, ob res in terra sancta infeliciter gestas, admodum turbatum, & tristem. Otto Frisingensis, lib. 1. cap. 61. Baronius, & Manriquez, anno 1149. cap. 2.

Ad Genuensem Rempubicam. Quas ex tabulario Tarraconensis vrbis, producit Diagus, in historia Comitum Barchinonensium.

Ad Godscalcum, Acrebatensem Episcopum, pro Monacho Vedastinis. Item:

Contra Duacenses, rebelles ipsi Episcopo. Locrius in chronico, ad annum 1148. Vbi & quædam alia profert diplomata huius Pontificis.

Ad Arnoldum Colonensem Archiepiscopum, concedens illi & successoribus eius diuersa priuile-

gia. Severinus Vinnius, inter epistolas Eugenij, tomo 3. p. 2. Et Manriquez, anno 1151. cap. 4.

Ad Hillinum Treuirensis Archiepiscopum, qua illum & alios monet, ut exhortentur Fridericum Imperatorem, de Guicmanno Cicensi Episcopo, quem Gerardo præfatum, Mag. liburgensi præfecerat Ecclesie, ut sequatur pactum, de investitura Episcoporum, sicut sub Henrico V. inter Pontificem & Imperatorem conuenerat. Otto Frisingensis, lib. 2. cap. 8.

Ad quosdam Episcopos, ne Guicmannum Cicensis (alibi, Cirensem) Episcopum Magdeburgensibus obrudi pariantur: supra: & Manriquez ad annum 1152. cap. 1. Item Seguinus in Bibliotheca.

Ad Radulphum Abbatem de Cantavis, id est, Hortensis Monasterij, in Hispania. Manriquez 1151. cap. 10.

Ad Messem Archiepiscopum Rauenatensem.

Idem ad annum 1147. cap. 8.

Ad eundem alia, de confirmatione Ioannis Episcopi Placentini, ex Ordine Cisterciensi. supra, anno 1148. cap. 4.

Epistolam insignem eiusdem ad Gossimum Abbatem Cisterciensem, ceterosque Abbates in capitulo generali congregatos, qua eos hortatur ad studium & zelum religiosæ perfectionis. edidit Iacobus Merlonus, inter epistolas Sancti Bernardi, nu. 384. in operibus Sancti Bernardi à se recognitis, & editis, anno 1641.

Ad eundem Gossimum Abbatem, qua chartam charitatis confirmat, & alia quædam priuilegia concedit, anno 1150.

Ad Sanctam Hildegardem, ex Concilio Treuirensi, quod Concilium Manriquez refert ad annum 1148. Trithemius verò in chronico Hirfugiensi, ad annum 1150.

Priuilegium datum monachis Bona vallis Viennensis, quo illos à decimarum solutione eximit. &c.

Man-

Manriquez, ad annum 1147. cap. 17.

Ad vniuersum Clerum Romanum, vt Capellani promittant obedientiam Rectoribus titularum; supra, 1148.

Ad Archiepiscoporum tituli Sancti Marci, de eodem subiecto.

Ad fideles Hispania, contra Saracenos. Manriquez anno 1148. cap. 13. n. 10.

Diploma, quo Canonicis Sancti Petri Roma, quaedam priuilegia concedit; anno 1153.

Quatuor eius concilia habentur tomo 7. Concilio- rum, cum notis Binianis, vt annotauit Ludouicus Iacob à Sancto Carolo, in Bibliotheca Pontificia Lugduni edita anno 1643. Addens quoque, omnes Eugenij epistolas M. S. haberi ab Andree du Chesne, auctore variis scriptis satis noto, qui haud dubiè illas quandoque publici iuris faciet.

Curauit etiam Eugenius compilari Decretum, per Gratianum monachum Benedictinum: Regiumque titulum Lusitanis Principibus concessit. Gubernauit Ecclesiam annis 8. & aliquot mensibus, tandemque anno 1153. migravit ad Dominum: miraculis variis post obitum clarus, quæ in antiquo codice M. S. leguntur in Monasterio nostro de Dunis, conscripta ab anonymo illi coæuo, & teste, oculari. Vitam & gesta huius Pontificis scripserunt plures, nouissimè autem Henriquez in fasciculo, vbi pariter hæc dicta miracula, ex codice citato, profert, & postmodum fuscis adhuc Reuerendissimus Angelus Manriquez, tomo 2. Annalium, per annos plures. Quæ etiam anno 1153. cap. 5. antiquum refert epitaphium, quod post obitum eidem Pontifici positum fuit:

Hic iacet Eugenius defunctus: cerne sepulchrum,

Cui pia sum Christo viuere vita fuit.

Pisa virum genuit, quem Claravallis alumnus

Exhibuit, sacra religionis opus.

Bibliothec. Ord. Cist.

Hinc ad Anastasij translatus martyris adem,

Ex Abba Pastor summus in orbe fuit.

Eripuit solenne iubar, mundi que decorem

Iulius, octauum sole ferente diem.

Eugenius Martinez, Hortensis Monasterij in Hispania monachus, ingenio felici, memoria firma, ac conuersationis gratia præditus, sacrarum litterarum apprime callens, & in theologicis non mediocriter versatus, at politionibus maximè addictus, in quibus etiam excellebat, qualque diu in Galetiz quodam collegio, antè religionis ingressum docuit. Scripsit (adhuc secularis, antè conuersionem) librum quendam, inscriptum, *Discreta Toletana*; imprellum Toleti anno 1599. in 4°. Item,

Tractatum insignem, de natura Deorum: quem se vidisse profiteretur Henriquez. Post religionis ingressum, scripsit:

Vitam S. Agnetis virginis & martyris, carmine heroico, excusam Toleti an. 1590.

Vitam. etiam S. Catharina, virginis & martyris, versu item heroico.

Henriquez in Phœnice.

Eugenius Martinez, alius à præcedente Vallis ecclesiarum monachus, Quile primum, dein, sui Vallis ecclesiarum Præsul. postea solitudinis amore ductus, in grangiam quandam cœnobij sui secedens, solo pane & aquâ contentus, per annos (plus minus) duos solitariam ibidem vitam duxit; quo tempore, in sensu mystico, non minus eruditè quam piè, caput 25. Exodi, & Prophetiam Iona, ex integro, exposuit. Biennio hoc elapso, Deus pietatem & pœnitentiam deuoti Præulis nouo quodam prodigio confirmare visus fuit; nam cum iam tentasset illum eadem penè plaga, qua sanctissimus Iob se multum affligi clamabat, cum dicebat, *qui me comedunt, non dormient*, postea Eugenio ex hac vita migrante, multitudo illa pediculorû è corpore illius in modum formicarum discedens in planitiem grangia, conglome-

glomerata simul repente periit, interitu suo quodammodo testificata se iam suo muneri satisfecisse, quod nullum aliud fuerit, quam viri Deo amabilis pœnitentiam perficere & probare. Relatio Hdefonsi Perez.

Eusebius Sauinus alias, *Surrinus*, natione Italus, Ordinem nostrum professus in monasterio S. Marię Magdalene Cistelli, de Florentia, vir fuit omnigena eruditione præclarus, Theologus & Philosophus subtilis, Poëta illustris, Academiae Florentinae decus, multa præclara conscripsit opera, quorum pleraque impressa extant, cætera breui subsequuntur: Nimirum:

Elysiarum libros 5. constituentes magnum volumen, multiplici Philosophia, & eruditione sacrâ ac prophana refertos.

Otia Palladis, quæ omnimodam lætionem, crisiq; continent. Impressa Florentiæ 1652. apud Amatorem Massam.

Volumen aliud, continens plura egregia elogia, & alia carmina, de diuersis materijs, nec non & Academica quaesita. Impress. ibidem.

Angelicos, seu de natura Angelorum, libros sex. Opus Theologicum.

Bibliothecam magnam, siue, Apolianteam in sacram Scripturam. Opus concionatoribus, omnibusque Sacrae Scripturae studiosis utilissimum.

Librum Orationum, de Pace. Extat Impress., *De perenni Philosophia, libros 4.*

Opus aliud vastum, de Consolatione Philosophia.

Somnium Scipionis, Academicis exercitationibus Italice illustratum.

Porro, Author variis monasteriis Abbas præfuit, nouissimè autem 1648. Abbatia S. Saluatoris de Pinu, in Diœcesi Fesulana. Tandem anno 1652. septuagenario maior, annis & laboribus fractus, meritisque grauis, viam vniuersæ carnis ingressus est. Sepultus iacet in cœnobio Cistelli, Florentiæ. Relationes clarissimi Vghelli, & Caroli Malduræ,

Eustachius à S. Paulo, religiosus, & postea Afficens Reuerendi P. Generalis, & Visitator congregationis B. Mariæ Fulienfis, Ordinis Cisterciensis (antè religionis ingressum, cognominatus *Affelinus*, ac S. Theol. Doctor Sorbonicus) e-didit.

Summam philosophia quadripartitam, de rebus dialecticis, moralibus, physicis, & metaphysicis. Impressa fuit multoties, diuersis in locis. Vidi exemplaria editionis 4. anno 1620. Lugduni facta apud Laurentium Obert: & postea, editionis quoque 7. Parisijs anno 1623. apud Viduam Caroli Chastellain. Denique prodijt nouissimè Lugduni Batavorum anno 1647. elegantissimè, cum diuersis hinc inde æneis figuris. Ex quibus, operis elegantiam facillè colligere licet.

Summam item theologia tripartitam, ediam Parisijs anno 1613. apud Carolum Chastellain.

Item Gallicè, librum insignem meditationum, & exercitiorum spiritualium in 3. partes diuisum, qui plures etiam excusus, nouissimè 6. meditationibus ab Authore auctus, recusatus fuit Parisijs, apud Michaelem Solij, anno 1640.

Instructionem etiam pro recto & salutari vsu Sacramentorum, Pœnitentiæ, & Venerabilis Eucharistiæ, Gallicè, Parisijs.

Non dubito quin plura scripserit, sed eorum ego notitiam assequi non potui, scriptis etiam diuersis litteris, tam Parisios, quam Romam, ad Reuerendos Patres congregationis Fulienfis.

Exordium Ordinis Cisterciensis. Duo extant libri huius tituli, tractantes de viris sanctitate illustribus Ordinis Cisterc. Quorum prior vocatur *Exordium paruum*, diciturque scriptus circa annum 1120. iussu S. Stephani, 3. Abbatis Cistercij, per religiosum quempiam ordinis anonymum: extat autem iam typis excusus, cum notis Ignatij Firmini, de quo infra suo loco. Lego & in Apparatu ad Menologium Cisterciense

ciense Chrysostomi, Henriquez, cap. 4. eundem quoque librum editum esse Coloniae, anno 1614. sub hoc titulo: *Exordium cœnobij, atque Ordinis Cisterciensis, à primis Patribus Cisterciensibus conscriptum.*

2. Liber vocari solet, *Exordium magnum*, scriptusque videtur circa annum 1212. à Religioso item anonymo. Scio quidem nonnullos arbitrari eius auctorem esse Helinandum, Frigidimontis religiosum (vt infra etiam dicemus) sed improbabili ter, vt benè ostendit Manriquez, tom. 1. Annal. ad annum 110. cap. 1. Hoc saltem certum est, si non fuerit Clara-vallensis, saltem quandoque in Clara-valle habitasse, vt videre est apud Henriquez, loco iam citato, vbi pluribus etiam agit de antiquitate & autoritate horum librorum. Cæterum, *Exordium* hoc magnum quidam etiam anonymus monachus antiquus, & grauis, ornauit additionibus, quas plurimum commendat Reuerendissimus & eximius Dominus Pacis Augustæ Episcopus, Angelus Manriquez supra, ad annum 1136. cap. 7. vbi præclara exempla ex ijs refert, vt etiam in sequentibus annis. Vide etiam infra, verbo Helinandus.

F.

Sanctus *Famianus* (*Quardus* antea vocatus) patria Colonienfis, religionem Cisterciensem professus in Hispania, in cœnobio S. Laurentij quod iam vnum est Abbatiz de Vraria, in Diœcesi Compostellana, scripsit compendiosè *Historiam vite sue*, quæ post obitum in breuiario eius reperta, tam typis excusa legitur, in fronte Fasciculi Sanctorum Ordinis Cisterciensis Chrysof. Henriquez, editionis Colonienfis. Eadem ab anonymo quodam ampliata & figuris delineata, nuper an. 1626. Galefij in Italia impressa fuit, & Margaritæ Madruisæ, Ducis Galefij, dicata.

Floruit circa annum Domini 1170. Obijtque Galefij, multis miraculis clarus; in tantum, vt ex miraculorum fama (teste Philippo Ferrario Seruita, de Sanctis Italiae) proprium eius nomen, *Quardus*, transferit in *Famiani*. Quod postea etiam ab Adriano 4. Pontifice, confirmatum fuit, dum illum Sanctorum numero adscripsit.

Sanctum hunc *Famianum*, Patronum veneratur vrbs Galefina, ingenti populi deuotione; circumferturque viri sancti effigies Romæ edita, sub hac inscriptione: *Sanctus Famianus monachus Cisterciensis, in Galefia*. Addito disticho, miracula exprimente:

*Claudus adest firmus, cæcus videt, vitur auris
Surdus, ab obsessis spiritus ater abie*

Fastradus, nobili apud Hannones in Belgio procreatus familia, sub disciplina S. Bernardi in Clara-valle rariùm profecit, vt ab eodem constitutus fuerit primus Abbas, & Fundator monasterij Camberonensis in Hannonia; vb tam præclarum sanctitatis ac doctrinæ specimen edidit, vt ad ipsius Clara-vallensis cœnobij, ac tandem etiam Cistercij, regimen assumi meruerit. Extat apud Henriquez in Fasciculo, ab ipso Fastrado conscripta *in signis exhortatio, per modum epistolæ, ad quendam abbatem ordinis Cisterciensis, ex situatione Clara-vallensi*: ex qua exactè colligitur antiquus feruor Cisterciensium nostrorum illius temporis. Hanc exhortationem, seu epistolam, nuper etiam edidit Iacobus Merlonus, ad calcem operum Sancti Bernardi, cum Oratione ad Beatam Virginem Camberonensem. Obijt non sine euidentibus sanctitatis indicijs, anno 1163. die Aprilis 21. quo die etiam Menologio Cisterciensi adscribitur. Vita eius extat, Latine quidem apud Henriquez in Fasciculo lib. 1. dist. 8. Gallicè, apud Ioannem d'Asigny; & fusior à me concinnata Flandricè, apud